

Є.В. Павліченко
кандидат юридичних наук,
Донецький юридичний інститут МВС України

Адміністративно-правове регулювання внутрішньовиробничих економічних ситуацій

У даному дослідженні розглянуто процес адміністративно-правового регулювання діяльності суб'єкта господарювання. Визначено доцільність поєднання адміністративних та економічних методів управління на основі розвитку внутрішньовиробничих адміністративних послуг.

Ключові слова: адміністрування, адміністративно-правові послуги, економічна ситуація, регулювання, суб'єкт господарювання, управління.

Е.В. Павличенко
кандидат юридических наук,
Донецкий юридический институт МВД Украины

Административно-правовое регулирование внутрипроизводственных экономических ситуаций

В данной статье исследованы процессы административно-правового регулирования производственно-хозяйственной деятельности предприятия. Обоснована необходимость взаимосвязи административных и экономических методов управления, которые базируются на внутрипроизводственных административных услугах.

Ключевые слова: администрирование, административно-правовые услуги, экономическая ситуация, регулирование, субъект хозяйствования, управление.

E. Pavlichenko
Ph.D. in Law,
Donetsk Law Institute
Ministry of Internal Affairs of Ukraine

Administrative-legal regulation of internal economic situations

The present study examines the process of administrative legal regulation of activities of the entity. Determined the feasibility of a combination of administrative and economic methods of management based on the development of internal administrative services.

Keywords: administration, administrative-legal services, the economic situation, management, business entity management.

Постановка проблеми

На сучасному етапі економічного розвитку національної економіки її подальше зростання заздалегідь визначеними темпами обумовлюється ефективністю функціонування суб'єктів господарювання. Значущість впливу зазначених суб'єктів на економічний розвиток держави є досить широким. У вузькому визначенні це трактування може бути зведеним до двох аспектів.

З одного боку, виплачуючи заробітну плату, дивіденди акціонерам чи забезпечуючи прибуток власникам, суб'єкти господарювання формують певний рівень платоспроможності, яка безпосередньо визначає стан ринкового попиту й має зворотний вплив на продуктивність суб'єкта господарювання. З іншого боку, податкові платежі вказаних суб'єктів уможливають життєдіяльність суспільних структур.

На даний час суб'єкти господарювання розглядаються як системи, розвиток яких піддається впливу відповідних закономірностей «входу» й «виходу» системи. Остання концентрує ефективність використаних ресурсів, випуск та реалізацію виробленої продукції. Це вказує на взаємозв'язок суб'єкта господарювання із зовнішнім середовищем та потребує ефективного управління.

Ефективність руху системи від входу до виходу залежить від розвитку системи менеджменту, раціональності прийнятих управлінських рішень, оптимізації делегування повноважень, розвитку комунікацій, тобто від організації управління суб'єкта господарювання. Однак процеси входу й виходу виходять за певні межі внутрішнього фірмового управління. Причому особливої уваги потребують процеси виходу системи, де утворюються джерела грошових ресурсів та сплачуються податки, погашаються зобов'язання тощо.

Самотужки суб'єкти господарювання не можуть забезпечити ефективність здійснення зазначених вище операцій, це потребує підтримки державного регулювання та управління.

Разом з тим, виникає доцільність розвитку внутрішньогосподарського адмі-

ністративно-правового механізму, який повинен ґрунтуючись на нормативно-законодавчій державній основі.

З боку державного управління суб'єктам господарювання надаються адміністративні послуги широкого спектра, які координуються із системою внутрішньогосподарського правового механізму. Забезпечення такої координації є на теперішній час актуальним питанням. Слід зазначити, що вказані питання на сьогодні не вирішені на достатньому рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Процесом державного регулювання економіки присвячені праці великого кола національних фахівців: Р.С. Мельника, Ю.В. Ковбасюка, І.О. Савченко, Ю.П. Сурміна, В.Д. Бакуменко, А.М. Михненко, В.П. Тращинського, С.Г. Стеценко та інших. Результати їхніх досліджень надають можливість отримати уявлення про особливості державного регулювання.

Питанням внутрішньоправового регулювання присвячені праці В.О. Козловського, Ю.М. Атаманчука, Л.Г. Дончака, С.В. Петрова, О.П. Любченко, В.А. Дерещ, О.П. Рябенко та інших учених.

Провівши узагальнення наукових підходів щодо питань даного дослідження, можна зазначити, що на сучасному етапі сутність правового регулювання державного управління трактується як діяльність органів державної влади, що має організаційний вплив на суспільні відносини на основі запровадження державно-владних повноважень. Під державним управлінням розуміють діяльність держави, що спирається на державну владу [4].

В.В. Галуцько під адміністративно-правовим забезпеченням розуміє систему адміністративних принципів, форм і способів, що застосовуються державою для забезпечення упорядкованих дій органів державної влади [2].

В.А. Дерещ вказує, що методи управління на рівні суб'єкта господарювання розділяють на адміністративні та економічні. Перші називають прямими, а другі – непрямыми [3].

О.П. Рябченко зазначає, що адміністративно-правове управління та регулювання у сфері виробничої діяльності – це методи, способи та прийоми впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання [7].

На думку Р.С. Мельника, адміністративне управління на підприємстві є видом управлінської діяльності, де усі процеси підлягають адмініструванню. Адміністрування розглядається як сукупність дій менеджера щодо організації управління процесами, що здійснюють виконавці, обов'язковою умовою якого є надання йому певної нормативно-правової форми [6].

За словами Атаманчука Ю.М., адміністративне управління пов'язане із забезпеченням реалізації управлінських рішень та регламентів діяльності [1].

Слід зазначити, що процеси адміністративного управління та регулювання є досить складними й потребують уваги як з теоретичної, так і практичної точок зору.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

Практика правового регулювання розвитку національної економіки знаходить широкий розвиток у площинах загального, митного, податкового, трудового та інших видів адміністрування. Становлення економічних процесів вказує на позитивний вплив державного правового управління. Однак поза увагою залишаються проблеми внутрішнього адміністрування, які повинні бути сформовані на нормативно-правовій основі.

Формування цілей статті

Метою даної статті є на основі вивчення теоретично-практичних досліджень та нормативно-правових актів регулювання діяльності суб'єктів господарювання обґрунтувати доцільність єдності адміністративних та економічних методів управління й формування системи внутрішньоадміністративних послуг, а також подати пропозиції з вирішення проблемних питань щодо удосконалення організаційно-правового регулювання діяльності суб'єкта господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження

Здійснення виробничо-господарської та фінансово-економічної діяльності суб'єкта господарювання безпосередньо пов'язане із виникненням та вирішенням економічної ситуації. Як правило, економічна ситуація є конкретною. Складниками ситуації можуть бути певні явища, фактори, взаємозв'язки та взаємообумовленість. Формування ситуації супроводжується проявом відносин, на основі яких визначаються процеси та рівні їхнього формування й розвитку.

Окремо взята ситуація визначається на основі конкретно визначених виробничих чи економічних задач, які підлягають впливу сутності управління. Ситуації мають певну динаміку розвитку, що відповідає певним закономірностям.

Ситуація не може формуватися самовільно, вона піддається впливу законів економічного розвитку, тому потребує систематизації. Ситуація матеріалізується в певним чином сформованих відносинах і складається з елементів і зв'язків, які, своєю чергою, пов'язані з процесами управління персоналом і мотиваційним механізмом.

Разом з тим, внутрішньовиробничі економічні ситуації зазнають впливу макро-економічного середовища, де функціонують різні галузі економіки.

Слід зазначити, що сутність економічних процесів обумовлюється економічними виробничими відносинами. Однак економічна ситуація складається з певних фактичних процесів, факторів та зв'язків. Виробничі процеси, своєю чергою, мають певний кількісно-якісний вплив на мотивацію персоналу. Саме тому об'єкт управління в залежності від вирішення ситуації може мати економічні вигоди або втрати.

Виходячи з цього, слід наголосити, що система управління повинна здійснювати контроль щодо стану економічної ситуації на будь-якому рівні управління з метою переформування ситуацій для досягнення визначених економіко-виробничих задач.

На макроекономічному рівні така можливість створюється на основі державного регулювання.

Необхідність державного регулювання пов'язана з тим, що певні явища, з приводу яких склалася певна економічна ситуація, знаходяться поза межами суб'єкта господарювання. Економічні ситуації пов'язані з динамічністю управлінських рішень. Реалізація управлінських рішень супроводжується нерівномірністю розвитку економічної ситуації, де в її межах певні зв'язки, елементи чи процеси стають несуттєвими, а інші набувають суттєвого значення щодо досягнення цілей суб'єкта.

Отже, економічні ситуації потребують постійної перебудови на основі постійного контролю за їхнім станом і потребою створення моделі нової ситуації. Адміністративний менеджер повинен чітко володіти інформацією щодо основних елементів ситуацій.

Зазначимо, що функція менеджера організації зводиться до регулювання не зовнішніх, а внутрішніх економічних ситуацій в межах своєї компетенції. Разом з тим будь-яке удосконалення внутрішньо-виробничої економічної ситуації не може здійснюватися без урахування зовнішніх факторів. Воно повинно бути підпорядковане цілям залучення широкого кола працівників до вирішення задачі, своєчасного виконання певних виробничо-економічних програм за максимальної дохідності і мінімальних витрат та створення резервів для подальшого зростання ефективності виробничої системи.

У загальній системі управління виділяють такі основні види: економічні та адміністративні. Економічне управління має бути спрямоване на відновлення основних параметрів, що підтримують матеріальну зацікавленість об'єкта управління та вирішують виробничо-економічні задачі. За умови, коли така ситуація створена, то з'являється можливість прийняття ефективних управлінських рішень щодо досягнення цілей організації.

Слід звертати увагу на системоутворюючі елементи економічної ситуації. До ключових відносять виробничо-еко-

номічні задачі та мотиваційні механізми. Тут виділяють наступні економічні умови та інструменти:

- економічні, які включають: джерела ресурсного забезпечення, організаційно-правові настанови, методичні рекомендації щодо регулювання джерел формування ресурсів;

- сукупність економічних інструментів, що сприяють організації та адміністративному регулюванню ситуації: документи, норми, положення, методики організації обліку, технічні умови тощо.

Зазначимо, що адміністративно-правові методи управління – це юридичний та адміністративний вплив на відносини працівників у процесі виробництва. Ці відносини регулюються правовими нормами, до яких належать законодавчі акти, положення, інструкції, накази та розпорядження. Вони передбачають застосування матеріальних, адміністративних і карно-правових санкцій.

Для адміністративних методів характерним є їхня відповідність правовим нормам, що діють на певному ієрархічному рівні управління.

Адміністративно-правові методи є способом здійснення управлінських дій на персонал, вони засновані на відносинах влади та дисципліни. Виділяють наступні способи адміністративно-правового впливу: організаційні та розпорядницькі, регламентування, нормування та інструктування.

Організаційні способи впливу ґрунтуються на затвердженні внутрішніх правових документів, що регламентують діяльність суб'єкта: організаційну структуру та штатний розпис, статут організації, положення про підрозділи, колективний договір, посадові інструкції, правила внутрішнього розпорядку. Усі вище названі документи оформляються у вигляді стандарту підприємства, який затверджує керівник підприємства.

Накази є формою адміністративного впливу й зобов'язують підлеглих виконувати рішення у встановлені терміни. Вони відносяться до розпорядницьких методів управління, що спрямовані на досягнен-

ня цілей, дотримання вимог внутрішніх нормативних документів на основі адміністративного регулювання. До цих методів відносять: накази, розпорядження, вказівки, інструкції, нормування праці, координація робіт і контроль виконання.

Регламентування діяльності – це найважливіша форма адміністративного впливу, воно ґрунтується на розробці організаційних документів, що визначають порядок управління підприємством. Нормування діяльності слід віднести до економічних методів управління.

Розпорядницька або адміністративна діяльність передбачає делегування повноважень, що формує певну поведінку виконавців, тобто забезпечується виконання завдань на основі відповідальності та певної дисциплінарної поведінки з урахуванням виробничої кооперації та спеціалізації. Головним шляхом поліпшення ефективності адміністративного управління є постійне коригування розпорядницьких документів, а саме приведення їх у відповідність до складених виробничих відносин та матеріального забезпечення виробничої системи.

Слід мати на увазі, що адміністративні методи повинні бути підпорядковані ієрархічно. Їхня дія має бути спрямована на поведінку особи, що несе відповідальність за реалізацію отриманого повноваження, частина якого в подальшому може бути делегована іншій особі.

Управлінська система повинна враховувати умови, що не передбачають необхідності застосування адміністративних методів, і в такому разі треба застосовувати виключно економічні. Однак не можна допускати ситуації стихійності зворотніх зв'язків, що може призвести до дезорганізації ситуації чи спричинити невпорядкованість внутрішньовиробничої економічної ситуації щодо об'єкта управління.

Динамічний характер економічних ситуацій потребує, щоб накази, розпорядження, положення адміністрації мали реальний економічний вплив на виконавців.

Єдність економічних та адміністративних методів передбачає врахування прямих, зворотніх та неочікуваних зв'язків,

що треба вважати як необхідну умову внутрішньовиробничого управління.

На практиці можуть виникати труднощі розмежування та раціонального застосування адміністративних та економічних методів управління. Це пов'язано з існуючими засобами впливу вказаних методів у єдиному управлінському процесі. Цей процес реалізується в юридичних та розпорядницьких формах єдиним органом управління. Так, розробка методів оцінки та обліку економіко-виробничих завдань відноситься до адміністративної діяльності. Розподіл отриманих результатів з урахуванням досягнутого їхнього рівня є формою економічного управління.

У зв'язку з цим адміністративну діяльність, що забезпечує раціональність поєднання інтересів учасників виробничого процесу, треба розглядати як форму єдності адміністративного та економічного впливу та як засіб управління разом.

До головних елементів економічної ситуації, які треба використовувати для поєднання адміністративних та економічних методів управління слід відносити систему показників, що визначають сукупність виробничих й економічних функцій. До таких показників, у першу чергу, належать джерела фінансових ресурсів, які задіяні для забезпечення сталого розвитку організації.

Отже, визначальним фактором розмежування сфери застосування адміністративних та економічних методів управління треба вважати особливості виробничих завдань, які мають бути стабільними, чіткими, прозорими, зрозумілими, передбачати альтернативне поєднання ресурсів без прив'язки до чіткого термінового періоду на основі засобів інтенсифікації.

Поєднання економічних та адміністративних методів управління забезпечить високий рівень оперативності прийняття рішень та делегування повноважень, знизить рівень невизначеності результатів впливу й термінів реалізації поставлених цілей, підвищить ефективність мотиваційних процесів.

Вирішення економічної ситуації потребує досконалого розвитку економічного та

розпорядницького методів управління й визначення умов її окремого застосування чи взаємодії двох або більше ситуацій.

Необхідно визначати умови та межі внутрішньовиробничої економічної ситуації, до яких треба віднести: сутність методу впливу, зміст виробничих задач, виконання яких опирається та матеріальне стимулювання, інформаційне забезпечення економічної ситуації, комплекс матеріальних та інформаційних потоків, особливості ієрархічної ланки управління.

Запорукою успішного вирішення економічної ситуації повинно стати забезпечення взаємозв'язку між економічним та адміністративним управлінням. Економічні методи будуть правомірними тоді, коли вони будуть спиратися на адміністративні. Це пояснюється тим, що будь-яка управлінська діяльність повинна бути оформлена у вигляді наказів, розпоряджень, інструкцій, положень. Тобто будь-який метод управління повинен мати організаційно-правову форму за будь-яких умов впливу на об'єкт управління. Вказані інструменти повинні націлювати управлінську систему на вирішення проблем економічної ситуації разом із її упорядкуванням, забезпечуючи умови реалізації задач процесу мотивації.

Зазначене потребує гнучкості економічного управління. Це означає те, що виробничі задачі повинні бути чітко сформульовані, мають бути визначені прямі й зворотні зв'язки разом із виявленням усіх умов економічної ситуації. Треба взяти до уваги особливість дії економічних та адміністративних методів. Адміністративні методи є обов'язковими для виконання протягом заздалегідь встановленого терміну чи до часу, коли вони будуть замінені іншими наказами, розпорядженнями чи інструкціями. Дія економічних методів триває доти, доки існує економічна ситуація. Однак тут

необхідно встановлювати раціональність використання економічного управління на основі своєчасного виявлення певних умов у межах економічної ситуації, що можуть змінити силу мотивації.

Висновки

Таким чином, проведені дослідження дають підстави зробити висновок, що зростання економічної ефективності суб'єктів господарювання на даному етапі розвитку пов'язане з вирішенням задач поліпшення процесу управління. Вирішення проблеми ґрунтується на доцільності забезпечення єдності економічних та адміністративних методів управління.

При цьому управлінська система потребує існування чітко визначених адміністративних послуг внутрішньовиробничого характеру. Для практичної реалізації зазначеного напрямку виникає потреба удосконалити як процес управління, так і його організаційну структуру. Перший напрям – це забезпечення взаємодії та взаємообумовленості економічного та адміністративного методів управління. Другий – створення в організаційній структурі управління відділу надання адміністративних послуг, який буде підпорядкований заступнику голови управління та економічній безпеці. Даний відділ забезпечуватиме управлінську систему розпорядничко-правовими документами, що призначені для упорядкування вирішення виробничо-економічних ситуацій суб'єкта господарювання.

Викладена у статті інформація свідчить про необхідність узагальнення і глибокого аналізу теоретичного та практичного матеріалу, оцінки окремих тенденцій та вирішення на цій основі проблем, пов'язаних з нормативно-правовим регулюванням суб'єктів господарювання.

Література

1. Атаманчук Ю.М. Суб'єктивний склад внутрішньогосподарських відносин: деякі правові аспекти/ Ю.М. Атаманчук // Вісник Київського інституту бізнесу та технологій. – 2007. – № 1(6). – С. 48-51.
2. Адміністративно-правове регулювання у сфері господарювання (Адміністративно-господарське право): [колективна монографія] / за заг. ред. В.В. Галуцька. – Херсон: ХМТ, 2011. – 185 с.

3. Дерещ В.А. Адміністративно-правове регулювання відносин у сфері господарювання / В.А. Дерещ // часопис Київськ. ун-ту права. – 2008. – №4. – С. 89-95.
4. Енциклопедія державного управління: у 8 т. / Нац. Акад. держ. Упр. При Президентові України: Наук.-ред. Колегія: Ю.В. Ковбасюк та ін. – К.: НАДУ. – 2011. – Т.1. – 748 с.
5. Коломоєць Т.О. Вступ до навчального курсу «Адміністративне право України»: навч. лекція / Т.О. Коломоєць, В.К. Колпаков. – К.: Ін Юре, 2014. – 240 с.
6. Мельник Р.С. Система адміністративного права України: Монографія / Р.С. Мельник. – Х.: Вид-во Харківськ. нац. ун-ту внутр. справ, 2010. – 398 с.
7. Рябченко О.П. Межі та джерела адміністративно-правового регулювання господарських відносин / О.П.Рябченко // Право та управління. – 2010. – №1. – С.158-164.
8. Петров С.В. Феноменологія адміністративно-господарського права: Монографія / С.В. Петров. – Х.: Діса плюс, 2012. – 392 с.